

NORGES HØYESTERETT

D O M

avsagt 16. mars 2021 av Høyesterett i avdeling med

dommer Hilde Indreberg
dommer Wilhelm Matheson
dommer Henrik Bull
dommer Per Erik Bergsjø
dommer Ingvald Falch

HR-2021-580-A, (sak nr. 20-168769STR-HRET)
Anke over Borgarting lagmannsretts dom 12. oktober 2020

A (advokat Mette Yvonne Larsen)

mot

Påtalemyndigheten (statsadvokat Erik Førde)

S T E M M E G I V N I N G

(1) Dommer **Matheson:**

Sakens spørsmål og bakgrunn

- (2) Saken gjelder spørsmålet om det å gi et barn på overnattingsbesøk sovemedisin, for å fremkalle søvn ved leggetid, rammes av straffeloven (2005) § 273.
- (3) Oslo statsadvokatembeter satte ved tiltalebeslutning 15. oktober 2018 A under tiltale. Tiltalebeslutningen har tre poster. Saken her gjelder post II om overtredelse av straffeloven § 273, der grunnlaget er beskrevet slik:
- «I perioden 2016 til våren 2017, i --- 00 i X ga han B f.nr. 00.00.11, ved en og/eller flere anledninger det benzodiasepin-liknende sovemidlet zopiclone og antihistaminet doxylamin.»
- (4) Ved Asker og Bærum tingretts dom 24. april 2019 ble A frifunnet for post III, men funnet skyldig etter tiltalens post I og II.
- (5) A anket til lagmannsretten, blant annet over bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet for tiltalens post I og lovanvendelsen under skyldspørsmålet for tiltalens post II.
- (6) Borgarting lagmannsrett avsa 12. oktober 2020 dom med slik slutning:
- «1. A, født 00.00.1971, frifinnes for tiltalens post I.
2. A, født 00.00.1971, dømmes for overtredelse av straffeloven § 273 til en straff av fengsel i 75 – syttifem – dager. Til fradrag i straffen kommer 2 – to – dager for utholdt varetekt.
3. A, født 00.00.1971, frifinnes for kravet om oppreisningserstatning.»
- (7) Tiltalte har anket til Høyesterett over lovanvendelsen under skyldspørsmålet for det forholdet han er domfelt for, tiltalens post II. Han har prinsipielt gjort gjeldende at ordlyden i § 273 ikke er tilstrekkelig klar til å kunne dømme ham. Subsidiært har han anført at handlingene som er funnet bevist, ikke faller inn under gjerningsbeskrivelsen i § 273 om kroppsskade. Handlingene er heller ikke straffbare etter straffeloven § 271 om kroppskrenkelse.
- (8) Saken er for Høyesterett behandlet ved fjernmøte, jf. midlertidig lov 26. mai 2020 nr. 47 om tilpasninger i prosessregelverket som følge av utbruddet av covid-19 mv. § 3.

Mitt syn på saken

Saksforholdet

- (9) Tiltalte har to døtre sammen med sin tidligere ektefelle. Den yngste datteren, C, er født i --- 2011. I et av familiens nabohus bodde fornærmede B, født i --- 2011. Fornærmede og C ble gode venninner.
- (10) Tiltaltes ektefelle flyttet etter samlivsbrudd i 2016 ut av parets bolig. Barna skulle da bo annenhver uke hos hver av foreldrene. Fornærmede var flere ganger på overnattingsbesøk hos C og tiltalte. Det kom etter hvert for dagen at tiltalte ved flere anledninger, når jentene skulle legge seg, hadde gitt B sovepiller for at hun skulle sove.
- (11) Tingretten dømte i henhold til tiltalens post II A for overtredelse av straffeloven § 273. Lagmannsretten la for sin prøving av lovanvendelsen under skyldspørsmålet til grunn det faktum som tingretten hadde funnet bevist. I tingrettens dom – som lagmannsretten har gjengitt – heter det om dette:

«Tiltalte har erkjent å ha gitt B sovemedisin tre ganger, to ulike medikamenter. Det ene inneholder virkestoffet Zopiclon og er et benzodiazepinliknende sovemiddel. I følge tiltalte hadde han kjøpt det uten resept i Spania. I følge den rettsmedisinske rapporten skal medikamentet ikke brukes til barn og unge under 18 år fordi sikkerhet og effekt på slike aldersgrupper ikke er kartlagt. Ved inntak av en halv dose er den direkte helsefaren liten, farligheten for små barn vil i særlig grad være knyttet til ytre faktorer som leie i sengen.

Det andre medikamentet han ga henne inneholdt virkestoffet Doxylamin som han hadde kjøpt i Egypt. Det er reseptbelagt i Norge og er et anti-histamin. Det skal ikke gis til barn under fire år. B var ca fem år på det aktuelle tidspunkt. Også for dette preparatet vurderes den direkte helsefaren for liten, men faren ligger i ytre faktorer. Hvilken dose som er gitt er uklart. Retten legger til grunn at tiltalte ikke var kjent med om medikamentene kunne gis til barn og i tilfelle i hvilken dose.»

- (12) Ut fra dette fant tingretten det bevist ut over enhver rimelig tvil at tiltalte forsettlig hadde gitt B av sine egne sovemedisiner, kjøpt i utlandet, ved minst tre anledninger. Tingretten uttalte at det ikke var tvil om at «tiltaltes forsett omhandlet at B skulle bli påvirket av medisinene ved å sovne».
- (13) Lagmannsretten kom til at det å gi en annen sovemedisin slik at vedkommende sovner, rammes av straffeloven § 273. A ble etter dette dømt i samsvar med tiltalens post II ettersom hans hensikt hadde vært å fremkalle søvn hos B. Spørsmålet i saken er om lagmannsretten her har bygget på riktig lovforståelse.

Generelt om straffeloven § 273

- (14) Straffeloven § 273 lyder:

«Med fengsel inntil 6 år straffes den som skader en annens kropp eller helse, gjør en annen fysisk maktesløs eller fremkaller bevisstløshet eller liknende tilstand hos en annen.»

- (15) Bestemmelsen er, uten realitetsendringer, en videreføring av straffeloven (1902) § 229 første ledd, jf. Ot.prp. nr. 22 (2008–2009) side 182. Om hva som var gjeldende rett etter § 229, uttaler departementet i proposisjonen på side 179:

«Gjerningsbeskrivelsen i § 229 inneholder to alternative forøvelsesmåter. Hovedalternativet knytter seg til den som skader en annen på legeme eller helbred. Det andre alternativet retter seg mot den som hensetter noen i avmakt, bevisstløshet eller lignende tilstand.»

- (16) Gjerningsbeskrivelsen i straffeloven § 273 regulerer dette på samme måte som § 229. Etter ordlyden inneholder bestemmelsen et hovedalternativ om å skade «en annens kropp eller helse». Det andre alternativet retter seg mot den som «gjør en annen fysisk maktesløs eller fremkaller bevisstløshet eller liknende tilstand hos en annen». Hva som er en slik «liknende» tilstand, gir ordlyden ikke svar på.

Rammer straffeloven § 273 fremkalling av søvn?

- (17) Spørsmålet i saken her er om søvn er en «liknende tilstand» som bevisstløshet. Forarbeidene til bestemmelsen angir som allerede nevnt bare at bestemmelsen er en videreføring av gjeldende rett etter tidligere § 229. Om forståelsen av denne bestemmelsen på dette punktet heter det i Ot.prp. nr. 22 (2008–2009) på side 179:

«Annet alternativ om å hensette noen i avmakt, bevisstløshet eller lignende tilstand retter seg for eksempel mot de tilfeller hvor noen tar kvelertak på fornærmede eller slår ham bevisstløs. Gjerningsbeskrivelsen kan også være fullbyrdet om man lurer noen til å ta sterke smertestillende medikamenter eller annen narkotika.»

- (18) Hverken forarbeidsuttalelsen eller rettspraksis besvarer spørsmålet om fremkalling av søvn er omfattet av bestemmelsen. I Rt-1952-1019 hadde tiltalte gitt sin mor et stort antall sovetabletter med det resultat at hun ble akutt forgiftet og bevisstløs. Dommen er derfor et eksempel på fremkalling av *bevisstløshet* ved å gi en annen medikamenter.
- (19) I tråd med denne avgjørelsen er det i juridisk teori uttalt at «[h]ensettelsen kan også skje ved bruk av bedøvelsesmidler som kloroform og sovetabletter (Rt. 1952 s. 1019)», jf. Matningsdal, Straffeloven 2005 – ajourført lovkommentar, note 3 til § 273, Juridika, revidert 1. juli 2020. I lys av det konkrete faktum i 1952-dommen løser denne uttalelsen – i motsetning til hva lagmannsretten synes å legge til grunn – dermed ikke spørsmålet om inntak av bedøvende midler som fremkaller *søvn* hos en annen, kan regnes som fremkalling av en «liknende tilstand» som bevisstløshet.
- (20) Å fremkalle søvn hos en annen ligger etter mitt syn innenfor de situasjoner som en naturlig språklig forståelse av karakteristikken å fremkalle en «liknende tilstand» som bevisstløshet, må anses å dekke.
- (21) Dette bekrefte av mer naturvitenskapelige beskrivelser av bevisstløshet på den ene siden og søvn på den andre.

- (22) I Store norske leksikon, revidert 17. januar 2018 er bevisstløshet beskrevet slik:
- «Bevisstløshet er en tilstand der alle de prosessene i storhjernebarken som betinger funksjoner som sansing, tenking, følelse og handling, er (midlertidig) opphørt. En person som er bevisstløs, kan ikke erkjenne sin egen og omgivelsenes eksistens og vedkommende reagerer lite eller overhodet ikke på påvirkninger utenfra.»
- (23) Om hva søvn er, skriver Reidun Ursin, *Søvn – en oversikt*, Tidsskrift for Norsk psykologforening, april 2007 på side 1:
- «En sovende person er avslappet, har øynene lukket og reagerer ikke på omverdenen. Disse velkjente fenomener beskriver typiske trekk ved søvnen, nemlig muskelavspenning og nedsatt reaksjon på omgivelsene. Det som skiller en sovende person fra en bevisstløs person, er at en sovende person lar seg vekke dersom påvirkningene fra omgivelsene er sterke nok eller er annerledes enn de pleier. En bevisstløs person kan reagere på sterke sanseintrykk, men lar seg ikke vekke uansett hvor sterk påvirkningen er.»
- (24) Beskrivelsene av henholdsvis bevisstløshet og søvn viser at det er klare likheter mellom tilstandene. Riktig nok kan en bevisstløs person, i motsetning til en som sover, ikke vekkes. Men både en sovende og en bevisstløs person stenger ute kontakten med omgivelsene. Det gjelder selv om den som sover bare har nedsatt reaksjon på det som skjer omkring. Begge tilstander setter personen – om enn i noe forskjellig grad – i en hjelpeløs og sårbar situasjon. Etter mitt syn tilsier dette at det å fremkalle søvn hos en annen er å fremkalle en «liknende tilstand» som bevisstløshet.
- (25) Tiltalte har gjort gjeldende at det vil være i strid med det strafferettslige lovkravet om fremkalling av søvn skulle anses som dekket av gjerningsbeskrivelsen i § 273. Anførselen er – slik jeg forstår den – at det ikke er tilstrekkelig klart at søvn kan anses som en «liknende tilstand» som bevisstløshet.
- (26) Det strafferettslige lovkravet er klargjort gjennom en rekke nyere høyesterettsavgjørelser. For at en bestemmelse skal kunne danne grunnlag for straffansvar, må den «være så klar at det i de fleste tilfeller ikke vil være tvil om en handling rammes av regelen, og at det er mulig å forutse at straff kan bli konsekvensen av at regelen brytes», jf. HR-2020-955-A *Settefisk* avsnitt 22. Klarhetskravet innebærer at domstolene ved tolkningen og anvendelsen av straffebestemmelser må påse at straffansvar ikke ilegges ut over de situasjoner som selve ordlyden i straffebudet dekker, jf. HR-2020-2019-A *Mobiltelefon* avsnitt 16 med videre henvisninger. Kravet er ikke til hinder for at «innholdet i straffebestemmelser må kunne klargjøres fra sak til sak», jf. HR-2020-2019-A avsnitt 17 med videre henvisninger.
- (27) Min gjennomgang viser at både ved fremkalling av bevisstløshet og den liknende tilstanden søvn, settes den andre ufrivillig i en hjelpeløs og sårbar situasjon. Begge situasjoner faller inn under ordlyden i straffebudet. Det strafferettslige lovkravet er etter dette oppfylt.

Forholdet mellom straffeloven § 271 og § 273 som tolkningsargument

- (28) Forsvareren og påtalemyndigheten har for Høyesterett kommentert spørsmålet om det kan være straffbart etter straffeloven § 271 om kroppskrenkelse å gi et barn sovepiller. Bestemmelsen rammer den som øver vold mot en annen person «eller på annen måte krenker ham fysisk». Forsvareren har gjort gjeldende at det å gi et barn sovepiller ikke er noen fysisk krenkelse, så lenge inntaket ikke volder noen fysisk smerte eller annet fysisk ubehag som kvalme, brekninger eller lignende. Hun har i den forbindelse anført at så lenge det å fremkalle søvn ved bruk av sovepiller ikke er straffbart som det «mindre» – som en kroppskrenkelse ville ha vært – kan handlingen heller ikke være straffbar som det «mer» – som en kroppsskade vil være.
- (29) Jeg ser spørsmålet om straffbarheten som kroppskrenkelse annerledes. En sovepille er et farmasøytisk spesialpreparat hvis eneste funksjon er å påvirke kroppens naturlige funksjoner. Alene den påvirkning på kroppen som inntaket av legemidlet medfører, er etter mitt syn en fysisk krenkelse i § 271s forstand.
- (30) Om en slik handling skal straffes som en kroppskrenkelse eller etter bestemmelsen om kroppsskade, beror etter dette på om preparatet rettsstridig fremkaller en tilstand som er omfattet av § 273.

Spørsmålet om fremkalling av søvn i foreliggende sak er straffbart

- (31) Tiltalte har subsidiært gjort gjeldende at han ikke kan straffes ettersom han bare fremkalte naturlig søvn hos et barn på en tid på døgnet der barnet uansett skulle sove. Han hevder dessuten at et eventuelt straffansvar vil gjøre det vanskelig å trekke grensen mot åpenbart straffrie måter å få et barn til å sove på.
- (32) Anførselen reiser etter mitt syn et spørsmål om tiltaltes handlinger er rettsstridige.
- (33) Straffeloven § 273 inneholder ingen rettsstridsreservasjon, slik som eksempelvis § 254 om frihetsberøvelse, som rammer den som «rettsstridig» fratrukker noen friheten. En lovfestet rettsstridsreservasjon anses gjerne som et varsel fra lovgivers side om at det ikke er meningen å ramme alle de tilfeller som ellers ville gå inn under beskrivelsen i straffebudet, jf. Andenæs, Alminnelig strafferett, 6. utgave 2016, side 155.
- (34) Rettsstrid er imidlertid et generelt vilkår for straffbarhet selv om det enkelte straffebud ikke sier noe om det, jf. Andenæs, Alminnelig strafferett, 6. utgave 2016, side 156–157. Det vil i det enkelte tilfelle bli domstolenes oppgave å vurdere om andre hensyn må tillegges slik vekt at en handling som i og for seg går inn under gjerningsbeskrivelsen, likevel ikke kan anses som rettsstridig og derfor ikke rammes av vedkommende straffebud.
- (35) I foreliggende sak er fornærmede et barn som var på overnattingsbesøk i en annen familie. Å hjelpe et barn som er på besøk til å finne ro og klare å sovne selv ved leggetid, for eksempel ved vuggesang, høytlesning, varme drikker eller andre tradisjonelle «innsovningsteknikker», er klart ikke rettsstridig, og derfor heller ikke straffbart etter § 273.

- (36) Noe annet er på eget initiativ å gi et barn som er på overnattingsbesøk, sovepiller. Det er da ikke tale om å hjelpe barnet til å finne ro slik at det klarer å sovne, men å fremkalle søvnen ved å påvirke kroppens funksjoner. I vår sak er det benyttet farmasøytiske spesialpreparater som dessuten har ukjent virkning på barn.

Konklusjon

- (37) Jeg finner det etter dette klart at det strafferettslige lovkravet er oppfylt ved at fremkalling av søvn faller inn under formuleringen i straffebudet om fremkalling av en «liknende tilstand» som bevisstløshet. Straffebudet er i saken her overtrådt selv om formålet med og virkningen av handlingen var å fremkalle søvn hos et barn ved leggetid.
- (38) Jeg stemmer for denne

D O M :

Anken forkastes.

- (39) Dommer **Bull:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (40) Dommer **Falch:** Likeså.
- (41) Dommer **Bergsjø:** Likeså.
- (42) Dommer **Indreberg:** Likeså.
- (43) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

Anken forkastes.